

# МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА

---

<https://doi.org/10.15407/etet2024.03.073>

УДК: 339.9(519.5+4):334(477)

JEL: F02, F42, F43, F50, F55, O20, P45

**Ігор Піляєв**

## СЕУЛЬСЬКИЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНСЕНСУСИ З ПИТАНЬ РОЗВИТКУ: ЧИ МОЖЛИВА СПІЛЬНА ПЛАТФОРМА ПО УКРАЇНІ?

*У контексті завдань повоєнної відбудови економіки та соціальної сфери України проведено порівняльний аналіз концептуальних засад міжнародної допомоги розвитку, що здійснюється країнами "Великої двадцятки", зокрема новими індустріальними країнами, в рамках Сеульського консенсусу з питань розвитку, оголошеного на Сеульському саміті G-20 (2010 р.), та Європейським Союзом і його країнами-членами в рамках нового Європейського консенсусу з питань розвитку (2017 р.). Показано, що перший зосереджується на зростанні передусім через інвестиції в інфраструктуру й вирішення довгострокових структурних проблем розвитку, а другий – на підвищенні добробуту та боротьбі з бідністю. Сеульський консенсус, незважаючи на участь західних донорів, включаючи ЄС, в його формулюванні, значною мірою відображає принципи та посили новопосталих донорів, що представляють провідні нові індустріальні держави. Сеульський консенсус є на сьогодні унікальним стратегічним компромісом з питань міжнародної допомоги розвитку не лише між Заходом в особі його провідних світових держав і Євросоюзу, з одного боку, та найбільшими новими індустріальними державами сучасного світу – з іншого, а й між Пекінським консенсусом та Мумбайським консенсусом – альтернативними стратегіями соціально-економічної модернізації та сталого економічного зростання, що висунуті відповідно Китаєм та Індією в їх активній конкуренції за лідерство серед країн Глобального Півдня. Зміна гео-політичного та гео-економічного ландшафту змусила ЄС переглянути критерії розподілу та визначення пріоритетів допомоги розвитку, щоб мати можливість конкурувати та співпрацювати з новими донорами, такими як Китай, Південна Корея, Саудівська Аравія, Туреччина та ін. Новий Європейський консенсус наголошує на інструменталізації та сек'юритизації розвитку, з меншою увагою до*

---

*Піляєв Ігор Славович (igog.piliaiev@gmail.com), д-р політ. наук, канд. екон. наук, проф.; провідний науковий співробітник сектору міжнародних фінансових досліджень Державної установи "Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України". Київ, Україна. ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-7509-3158>*

Стаття написана в рамках теми "Гео-економічне позиціонування України у сучасному світі" (держ. реєстр. № 0122U200523).

*Цитування:* Піляєв І. С. Сеульський та Європейський консенсуси з питань розвитку: чи можлива спільна платформа по Україні? *Економічна теорія*. 2024. № 3. С. 73–98.  
<https://doi.org/10.15407/etet2024.03.073>

© Видавець Державна установа "Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України", 2024.  
Стаття відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND 4.0  
(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode.uk>)

демократії та прав людини. Цей зсув об'єктивно скорочує розрив між традиційними та новими донорами міжнародної допомоги розвитку. Обґрунтовано перспективність подальшого аналізу конвергентного потенціалу вищезгаданих консенсусів у напрямі вироблення, на основі унікального геополітичного та геоeкономічного позиціювання України в сучасному світі, "Київського консенсусу щодо розвитку" як спільної концептуальної, стратегічної та політичної платформи міжнародної донорської спільноти для повоєнної відбудови України.

**К л ю ч о в і с л о в а :** Сеульський консенсус з питань розвитку, новий Європейський консенсус з питань розвитку, сталий розвиток, нові індустріальні країни, міжнародна допомога розвитку, повоєнна відбудова економіки України.

### THE SEOUL AND EUROPEAN CONSENSUSES ON DEVELOPMENT: IS A COMMON PLATFORM ON UKRAINE POSSIBLE?

**Igor Piliaiev** (igor.piliaiev@gmail.com), Dr. hab. in Political Science, PhD in Economics, Professor; Leading Researcher at the Sector of International Financial Studies, State Organization "Institute for Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine". Kyiv, Ukraine. ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-7509-3158>

*In the context of the tasks of the post-war recovery of Ukraine's economy and social sphere, a comparative analysis has been carried out of the conceptual foundations of international development assistance provided by the G20 countries, in particular the newly industrialized countries, within the framework of the Seoul Consensus on Development, announced at the G-20 Seoul Summit (2010), and the European Union and its member states within the framework of the new European Consensus on Development (2017). It is shown that the former focuses on growth primarily through investment in infrastructure and solving long-term structural problems of development, and the latter on increasing well-being and fighting poverty.*

*The Seoul Consensus, despite the participation of Western donors, including the EU, in its formulation, largely reflects the principles and messages of newly emerging donors representing the leading new industrial states. The Seoul Consensus is currently a unique strategic compromise on international development aid not only between the West represented by its leading world powers and the European Union, on the one hand, and the largest new industrial states of the modern world - on the other, but also between the Beijing Consensus and the Mumbai Consensus - alternative strategies of socio-economic modernization and sustainable economic growth put forward by China and India, respectively, in their active competition for leadership among the countries of the Global South.*

*The change in the geopolitical and geo-economic landscape has forced the EU to review the criteria for the distribution and prioritization of development aid in order to be able to compete and cooperate with new donors such as China, South Korea, Saudi Arabia, Turkey, etc. The new European consensus emphasizes the instrumentalization and securitization of development, with less attention to democracy and human rights. This shift objectively narrows the gap between traditional and new donors of international development assistance. The author substantiates the prospect of further analysis of the convergent potential of the above-mentioned consensuses in the direction of developing based on the unique geopolitical and geo-economic positioning of Ukraine in the modern world, the "Kyiv Consensus on Development" as a joint conceptual, strategic and political platform of the international donor community for the post-war reconstruction of Ukraine.*

**К е у в о р д с :** Seoul Development Consensus, the new European Consensus on Development, sustainable development, newly industrialized countries, international development aid, post-war reconstruction of Ukraine's economy.

Російсько-українська війна на тлі загострення суперництва між США та Китаєм за глобальне лідерство призвела до небувалої з часів Холодної війни фрагментації та поляризації світового політичного та економічного

простору, зростання відчуженості та поглиблення конфліктогенних протиріч між Заходом та глобальним Півднем. У цьому контексті зростає роль G20 як головного форуму для обговорення глобальної фінансової системи та світової економіки, планування та моніторингу міжнародного економічного співробітництва, особливо у сфері розвитку.

У світлі завдань повоєнної відбудови економіки та соціальної ("м'якої") інфраструктури України і потенційного залучення для цього зовнішніх фінансових ресурсів та експертно-технічної допомоги як традиційних донорів (представлених G7, ЄС, ОЕСР, МВФ, Світовим банком, ЄБРР), так і нових донорів (представлених G20 та її Радою з фінансової стабільності, АБІ тощо), надзвичайно актуалізується проблема комплементарності (взаємодоповнюваності) між **Сеульським консенсусом з питань розвитку**<sup>1</sup>, оголошеним у листопаді 2010 р. на Сеульському (під головуванням Республіки Корея) саміті G-20<sup>2</sup>, та **Європейським консенсусом з питань розвитку**, оголошеним у грудні 2005 р. головами Єврокомісії, Європарламенту та Європейської Ради, й ухваленим у новій редакції в червні 2017 р.<sup>3</sup>. Адже, з одного боку, стратегія та програма повоєнної відбудови України мають цілком узгоджуватися з її конституційно закріпленим євроінтеграційним курсом та спиратися на потужний фінансовий потенціал європейських донорів, а з іншого – враховувати й інструменталізувати реалії та тренди сучасного багатопольярного світу щодо реструктуризації світового економічного та фінансового лідерства, появу нових полюсів, регіональних і глобальних інституцій економічної та фінансової сили, представлених новими індустріальними державами-донорами (КНР, Республіка Корея, Індонезія, ОАЕ, Саудівська Аравія, Туреччина, Бразилія та ін.).

**Актуальність теми дослідження** обумовлена потребами:

- аналізу й подальшого практичного застосування меседжів Сеульського та Європейського консенсусів для повоєнного відновлення України;
- конвергенції політики міжнародної допомоги розвитку Україні, що проводиться традиційними, передусім європейськими, та новопосталими суверенними донорами з-поміж нових індустріальних країн;
- гармонізації цільових напрямів повоєнної відбудови України з досягненням глобальних Цілей сталого розвитку, прийнятих 2015 року Генеральною Асамблеєю ООН.

<sup>1</sup> G20 Seoul Summit 2010 (2010, November 16). Seoul Development Consensus for Shared Growth. URL: [http://media.seoulsummit.kr/contents/dlobo/E3\\_\\_ANNEX1.pdf](http://media.seoulsummit.kr/contents/dlobo/E3__ANNEX1.pdf)

<sup>2</sup> На затвердження саміту було винесено нову концепцію зростання світової економіки та соціального прогресу, що отримала назву "Сеульський консенсус". Вона була покликана змінити попередній стандарт розвитку, заснований на ідеях максимально ліберального ринку й відомий як "Вашингтонський консенсус". Останній діяв з кінця 1980-х рр. і фактично розпався з настанням глобальної економічної кризи влітку 2007 р.

<sup>3</sup> *European Union* (2017, June 7). The new European consensus on development: 'Our world, our dignity, our future'. Joint Statement by the Council and the Representatives of the Governments of the Member States within the Council, the European Parliament and the European Commission. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A42017Y0630%2801%29>

Значення дослідження полягає в підготовці стратегічної та інструментальної основи для скоординованої політики суверенних традиційних та нових донорів щодо післявоєнної допомоги Україні.

Відтак, **метою статті** є порівняльний аналіз політики міжнародної допомоги розвитку, що здійснюється країнами "Великої двадцятки", зокрема новими індустріальними країнами, в рамках Сеульського консенсусу з питань розвитку (далі – Сеульський консенсус), та Європейським Союзом і його країнами-членами в рамках нового Європейського консенсусу з питань розвитку (далі – Європейський консенсус), визначення на цій основі можливостей конвергентного, комплементарного втілення принципів та програмних цілей обох консенсусів у скоординованій політиці держави та міжнародних донорів щодо повоєнної відбудови України.

### **Застосовані в дослідженні методи та підходи**

У статті на основі міждисциплінарного та компаративного підходів застосовано інструментарій політичної економії, теорії модернізації, світ-системної теорії. На авторську концепцію особливо вплинула розроблена Ѓжегожем Колодко гетеродоксальна теорія Нового прагматизму, що відшукує розумний компроміс між економічною політикою національних держав і політикою, що проводиться на регіональному та транснаціональному рівнях, через свідоме модерування факторів виробництва для підтримки довгострокової динамічної рівноваги та сталого економічного зростання (Kolodko, 2022).

### **Історія формування, ухвалення та основні віхи імплементації Сеульського консенсусу з розвитку**

Як попередній визначний приклад ініціатив із співробітництва у сфері розвитку Південь-Південь у глобальному масштабі можна навести заснування у 2004 році, у партнерстві з організаціями системи ООН, Фонду ІБСА<sup>4</sup> боротьби з бідністю та голодом, для допомоги іншим країнам глобального Півдня (Alden, le Pere, 2023).

Питання допомоги країнам, що розвиваються, та сприяння їхньому розвитку були предметом обговорення самітів G20 практично з їхнього започаткування у 2008 році. Південна Корея, зокрема, протягом кількох років наполягала на включенні проблематики розвитку до порядку денного G20 (Dobson, 2024. P. 61). Однак лише на Сеульському саміті зазначені питання, за підтримки країн-членів БРІКС, а також Індонезії та Японії (Chin, Zhu, 2022. P. 163–166), отримали пріоритетну увагу і результати їх обговорення втілилися в окремому, по суті, стратегічному документі цього саміту. При визначенні пунктів порядку денного Сеульського саміту Південнокорейське головування в G20 (2010 р.), віддзеркалюючи прагнення тогочасного президента країни Лі Мьон Бака, прагнуло поділитися досвідом динамічного розвитку Республіки Кореї й цим зробити внесок у глобальне зростання.

<sup>4</sup> Аббревіатура від англійських назв країн-засновниць: Індії, Бразилії та Південної Африки.

Слід зауважити, що Республіка Корея запропонувала світу надзвичайно успішну, органічно вбудовану в глобальну економіку модель національно вкоріненого розвитку, що спирається на активну стратегуючу та системоформуючу роль держави у становленні та розвитку конкурентоспроможних на зовнішньому ринку галузей та корпоративних форм виробництва, глибинні соціальні структури й відповідну культурно-ціннісну мотивацію праці, підприємницької діяльності, споживчого попиту, освітньої, наукової, культурної та соціальної політики (Borzenko, Piliaiev, 2022; Kistersky et al., 2021a; Kistersky et al., 2021b; Піляєв, 2023). Саме така модель забезпечила належну динаміку, соціальну енергетику та траєкторію повоєнного відновлення й, згодом, системного модернізаційно-інноваційного зростання національної економіки<sup>5</sup>. Цей безцінний досвід "південнокорейського економічного дива" був закладений в основу цілей та пріоритетів глобального Сеульського консенсусу щодо розвитку. Як пояснив Іль Са Конг, південнокорейський шерпа Сеульського саміту G20: "Порушуючи питання розвитку, Південна Корея відіграє ключову роль у з'єднанні економік, що розвиваються, і розвинених країн. Оскільки ми все ще належимо до групи країн, що розвиваються, але тепер є членом ОЕСР, ми краще за будь-яку іншу країну знаємо, що таке розвиток" (Dobson, 2024. P. 63).

Нижче наводимо шість основних принципів Сеульського консенсусу, схвалених усіма членами G20:

1. Зосередження на економічному зростанні.
2. Глобальне партнерство в цілях розвитку.
3. Глобальні чи регіональні системні проблеми.
4. Участь приватного сектору.
5. Взаємодоповнюваність
6. Орієнтація на результат<sup>6</sup>.

Останні два принципи мають інструментальний характер для досягнення практичної результативності програми Сеульського консенсусу.

На саміті в Сеулі 2010 року лідери Великої двадцятки погодили Багаторічний план дій (далі – БПД) щодо розвитку, що складається з дев'яти стовпів, у якому детально описано дії та механізми за такими основними напрямками: інфраструктура, розвиток людських ресурсів, торгівля, приватні інвестиції та створення робочих місць, продовольча безпека, стійке зростання, фінансова доступність, мобілізація внутрішніх ресурсів та обмін знаннями<sup>7</sup>. Примітно, що з дев'яти "стовпів" БПД Сеульського консенсусу Південна Корея взяла на себе координаційну відповідальність за трьома напрямками – інфраструктурою (разом із Францією та США), розвитком

<sup>5</sup> Питання релевантності досвіду Південної Кореї для післявоєнної економічної реконструкції та модернізації України досліджено в: Borzenko, Piliaiev, 2022.

<sup>6</sup> G20 Seoul Summit 2010 (2010, November 16). Seoul Development Consensus for Shared Growth. URL: [http://media.seoulsummit.kr/contents/dlobo/E3.\\_ANNEX1.pdf](http://media.seoulsummit.kr/contents/dlobo/E3._ANNEX1.pdf)

<sup>7</sup> G20 (2010, November 12). Annex II to G20 Leader's communique: Multi-Year Action Plan on development. Seoul. URL:

<https://g7g20-documents.org/database/document/2010-g20-korea-leaders-leaders-annexes-annex-ii-to-seoul-summit-document-multi-year-action-plan-on-development>

людських ресурсів (разом з Аргентиною) та обміном знаннями (разом із Мексикою). Для порівняння: Японія взяла на себе лише один напрям – виробничу безпеку (разом із Бразилією, Канадою і Францією), США – лише інфраструктуру (разом із Південною Кореєю), Велика Британія – лише торгівлю (разом із Аргентиною і ЄС). Співкоординаторами одразу за двома "стовпами" виступили лише Аргентина, Південна Африка та Франція (Zondi, 2013. Р. 80–81). При цьому Китай і Росія взагалі не виступали співкоординаторами за жодним "стовпом", що свідчить про їхній скепсис стосовно перспективності формату G20 для імплементації стратегії розвитку.

Проте, починаючи з 2008 року, G20 не тільки позиціонує себе в центрі глобального економічного управління, вона також стала форумом для обговорення співпраці в галузі розвитку між традиційними західними донорами та країнами з ринковою економікою, що розвивається. Фактично завдяки Сеульському консенсусу та пов'язаному з ним БПД, узгодженим на Сеульському саміті, G20 вперше приступила до реалізації власного порядку денного структурного розвитку, й відтоді ці питання стали органічною складовою діяльності G20.

Характерно, що на Сеульському 2010 саміті, поряд з найбільшими новими індустріальними країнами-членами клубу G20 (Аргентина, Бразилія, Китай, Індія, Індонезія, Республіка Корея, Мексика, Південно-Африканська Республіка, Саудівська Аравія, Туреччина), були представлені Ефіопія, Сінгапур та В'єтнам, які втілюють різнотипні моделі суверенного економічного розвитку для сталого зростання: Ефіопія як успішний приклад застосування китайської теорії "Нової структурної економіки" Джастіна Юфу Ліна (Lin, 2012); Сінгапур як успішний, поряд з Південною Кореєю, приклад "східноазійського тигра" – експортоорієнтованої ринкової економіки з сильною регуляторною і соціальною роллю держави; і В'єтнам як успішний приклад практичного застосування "парадигми злітаючих гусей" – моделі наздоганяючого економічного зростання з наголосом на активну імпортозаміщувальну функцію прямих іноземних інвестицій, розробленої у 1930-х – 1960-х роках японським економістом Канаме Акамацу переважно для країн регіону Східної та Південно-Східної Азії (Ozawa, 2010).

Слід зазначити, що ініціатива з розробки Сеульського консенсусу з розвитку зустріла неоднозначну реакцію з боку малих та середніх держав світу, особливо з урахуванням побоювань довгострокового ослаблення ролі універсального формату ООН у глобальному порядку денному розвитку на користь нового "клубу обраних" G20. Такі побоювання дійсно не були безпідставними, оскільки глобальна роль організації у формуванні порядку денного розвитку фактично змінилася "з лідера на другорядного гравця", адже ООН вже багато десятиріч поспіль вимушена була працювати в цій сфері з обмеженим бюджетом, тоді як економічно розвинуті країни, особливо з 1980-х років, перенаправляли своє фінансування на ідеологічно орієнтовані міжнародні фінансові установи (Chowdhury, 2021). У зв'язку з цим 23 малі та середні держави, поєднавши зусилля у регіонально різноманітному альянсі, ініційованому Сінгапуром й названому *Global*

*Governance Group* (Група з питань глобального управління), або 3G<sup>8</sup>, подали офіційний протест Генеральному секретарю ООН Пан Гі Муну, наполягаючи на першорядній ролі Організації Об'єднаних Націй у глобальних дебатах щодо розвитку та прийняття рішень<sup>9</sup>. Це певною мірою пояснює, чому Республіка Корея, як господарка саміту, запросила на Сеульський саміт Сінгапур замість Нідерландів, яких до того запрошували на попередні саміти G20. Слід зазначити, що Республіці Корея загалом вдалося переконати 3G-членів у тому, що G20 не є альтернативою, а скоріше доповнює ООН, особливо на порядку денному сталого розвитку. Це видно з останньої заяви 3G для преси від 16 грудня 2022 року за результатами саміту G20 на Балі (Індонезія) 15–16 листопада 2022 року. У цій заяві "3G цінує активне залучення Індонезією членів групи 3G під час свого головування у G20 у 2022 році та сподівається на конструктивну співпрацю з Індійським головуванням у G20 для реалізації її пріоритетів щодо сприяння справедливому та рівноправному зростанню для всіх у сталій, цілісній, відповідальній та інклюзивній спосіб...". Водночас 3G повторила, що "ООН є єдиним глобальним органом із універсальною участю та чіткою легітимністю", і закликала G20 "здійснювати дії, які доповнюють і зміцнюють систему ООН"<sup>10</sup>.

Наголошуючи на важливості розвитку, орієнтованого на зростання, уряд Республіки Корея, по суті, змістив акцент розвитку з суто фінансових внесків, які країни G7/G8 робили в рамках своєї політики міжнародної допомоги, на інфраструктуру, людські ресурси та інші найважливіші компоненти сталого розвитку (*Dobson, 2024*). Починаючи з Сеульського саміту 2010 року розвиток, особливо структурний, став важливим аспектом порядку денного G20. Погляд G20 на розвиток відрізняється від підходу G8 тим, що він зосереджується на зростанні, а не на добробуті та бідності. Крім того, G20 прагне вирішити довгострокові структурні проблеми розвитку, а не просто залучати кошти на конкретні проекти (*Debaere, 2015*). З тих пір зусилля G20 з розвитку здійснюються через Робочу групу з розвитку (DWG), спільно спонсоровану ОЕСР і Програмою розвитку ООН (ПРООН) (*Dobson, 2024. P. 65*). Отже, в плані систематизації та консенсусного стратегування цілей розвитку Сеульський саміт 2010 р. зробив, можливо, найбільший внесок серед усіх 18 самітів G-20 у досягнення глобального Порядку денного ООН щодо цілей сталого розвитку.

<sup>8</sup> Нині група 3G налічує 30 держав-членів.

<sup>9</sup> *United Nations* (2010). Letter dated 11 March 2010 from the Permanent Representative of Singapore to the United Nations addressed to the Secretary-General, UN doc. A/64/. URL: [https://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2015/08/ie-02062010-Stmt\\_Singapore.pdf](https://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2015/08/ie-02062010-Stmt_Singapore.pdf)

<sup>10</sup> *Ministry of Foreign Affairs of Singapore* (2022, December 16). Press Statement by The Global Governance Group (3G) on the Outcome of the G20 Summit, Bali, Indonesia, 15-16 November 2022. URL: <https://www.mfa.gov.sg/Newsroom/Press-Statements-Transcripts-and-Photos/2022/12/2212163g>

Помітною ініціативою G20 щодо інфраструктури було створення під час головування Австралії в 2014 році Інфраструктурного хабу G20. Хаб працює як центр обміну ідеями щодо мобілізації фінансів приватного сектору для нових інфраструктурних проєктів державного рівня. Його штаб-квартира знаходиться в Сідней, а уряд Австралії забезпечує лівову частку його фінансування (Dobson, 2024. P. 69–70).

У 2015 році під час головування Туреччини G20 прийняла Рамкову програму розвитку країн з низьким рівнем доходу. Ба більше, Генеральна Асамблея ООН (ГА ООН) у 2015 році затвердила Цілі сталого розвитку (ЦСР), визначивши 2030 рік для їх досягнення. У багатьох відношеннях порядок денний розвитку G20 і ЦСР збігаються, отже можна очікувати синергії в процесі їх реалізації.

Пакет BEPS<sup>11</sup> з проблемних питань ерозії податкової бази та переміщення прибутку, опублікований ОЕСР і країнами G20 у 2015 році, містить рекомендації урядам щодо заповнення прогалів у чинних міжнародних правилах (нормах), що дозволяють компаніям штучно переміщувати корпоративні прибутки до юрисдикцій з низьким рівнем оподаткування, де їхня економічна активність низька або взагалі відсутня. Робота в цьому напрямі наразі триває<sup>12</sup>.

Під головуванням Німеччини в 2017 році Робоча група з питань розвитку ухвалила "Механізм добровільного колегіального навчання" для сприяння обміну знаннями з проблематики Порядку денного ООН у сфері сталого розвитку до 2030 року, просуваючи тим самим, за активного сприяння Мексики, створення мережі державного регулювання в цій сфері (Villanueva Ulfgard, Vega, 2019. P. 635 636). Німецьке головування також запровадило "Договір з Африкою", згідно з яким окремі африканські країни укладатимуть угоди з країнами G20 щодо поліпшення інвестиційного клімату в приватному секторі (Leininger, 2017. P. 197). За таким само принципом G20 могла б розробити й затвердити типовий "Договір з Україною" для своїх членів, щоб вивести на глобальний рівень допомогу з боку окремих держав-членів G20, зокрема нових індустріальних країн, у повоєнному відновленні та розвитку України.

У 2021 році лідери G20 вітали перерозподіл Міжнародним валютним фондом спеціальних прав запозичення (СПЗ), що створило додаткові 650 млрд дол. Резервів для членів МВФ, позаяк США за адміністрації президента Дж. Байдена відновили міжнародну відповідальність за допомогу розвитку. Лідери G20 пообіцяли надати 45 млрд дол. Як добровільні внески з цих резервів найбільш потребуючим країнам і встановили новий цільовий показник у 100 млрд дол.<sup>13</sup>

<sup>11</sup> Англomовна абревіатура від *Base erosion and profit shifting*.

<sup>12</sup> *United Nations Conference on Trade and Development*. (2022). *SDG Pulse*. UNCTAD takes the pulse of the SDGs. Geneva. 233 pp. P. 128.

<sup>13</sup> *G20 Information Centre* (2021, October 31). *G20 Rome Leaders' Declaration*. URL: <http://www.g20.utoronto.ca/2021/211031-declaration.html>

Із 2020 року світ перебуває у перманентному стані криз, що взаємонакладаються та посилюються (глобальна зміна клімату, глобальна пандемія COVID-19, наразі триваюча російсько-українська війна та масштабний військовий конфлікт на Близькому Сході, що загрожують ризиками тотальної війни), з "тривожними каскадними наслідками для світової економіки"<sup>14</sup>. Це обумовлює нагальну необхідність для G20 відігравати більш всеохоплюючу та стратегічну роль у керівництві узгодженою глобальною політикою розвитку та резонує з позицією ЄС про те, що G20 повинна прагнути "додати вартості" та доповнити існуючі зобов'язання щодо розвитку в рамках інших форумів, зокрема Порядку денного ООН у сфері сталого розвитку до 2030 року (Dobson, 2024. P. 81).

### **Сеульський та Європейський консенсуси в науково-експертному дискурсі**

У перші роки після оголошення "Великою двадцяткою" Сеульського консенсусу ряд дослідників із питань розвитку висловлювали думку, що він може знаменувати фундаментальний розрив із панівною на той час моделлю допомоги, закладеною в умовах західної гегемонії постбіполярної доби в Цілі розвитку тисячоліття<sup>15</sup> та затвердженою на саміті G-8 2005 р. у Гленіглзі (Шотландія) (Kharas, 2011. P. 168; MacDonald, 2010; Tues, 2013). Відійшовши від зосередженості Великої вісімки на донорській допомозі, соціальному забезпеченні та скороченні бідності, орієнтований на зростання підхід G20 до розвитку буцімто представляв "зміну парадигми в глобальних дебатах щодо розвитку" (Kharas, 2011. P. 168). Однак Пітер Дебер, Сара Делпутт і Ян Орбі не згодні з такими оцінками, справедливо вказуючи, що після саміту G8 у Гленіглзі 2005 року "західна модель допомоги також еволюціонувала" таким чином, що "традиційні донори самі змінили свої погляди та підходи" (Debaere et al., 2022. P. 100).

Деякі дослідники, на наш погляд цілком обґрунтовано, погоджуються, що Сеульський консенсус, незважаючи на участь західних донорів, включаючи ЄС, в його формулюванні, значною мірою відображає принципи та посилює провідних нетрадиційних суб'єктів розвитку (Zimmermann, Smith, 2011; Chin, Quadir, 2013; Debaere et al., 2022). Тим часом проактивна позиція Сеула щодо просування проблем розвитку в рамках G20 зустріла певну критику в західному науково-експертному середовищі. Так, Томас Калиновський у збірці, виданій Німецьким інститутом розвитку (м. Бонн), стверджував, що експерти з країн, що розвиваються, повинні "вивчати розвиток Кореї з власної точки зору, а не покладатися на вибірково та упереджену інтерпретацію, представлену їм корейським урядом" (Kalinowski, 2010. P. 87). Канадський дослідник у галузі міжнародної та порівняльної політології Грегорі Чин висловив стурбованість тим, що відсут-

<sup>14</sup> *United Nations Conference on Trade and Development* (March 2023). *SDG Pulse 2022*. Geneva: United Nations publication. 233 p. P. 85.

<sup>15</sup> Ухвалені на період 2000–2015 рр. 193 державами-членами ООН і принаймні 23 міжнародними організаціями.

ність однодумства серед членів G20 може перешкодити архітектурі нового саміту здійснювати глобальне лідерство (Chin, 2010).

Особливо примітною в цьому контексті є випущена Інститутом Лоуї (м. Сідней, Австралія) у 2013 р. напередодні головування Австралії у G20 збірка доповідей, присвячена аналізу змістовних характеристик та перспектив імплементації Сеульського консенсусу з розвитку. Мабуть, головним посилом збірника стала критика Сеульського консенсусу з позицій традиційної для західних, особливо англо-саксонських країн, логіки допомоги розвитку як боротьби з бідністю та нерівністю, як допоміжного інструмента регулювання світової економіки, торгівлі, міжнародних фінансів, ринків та інвестицій (O'Keefe et al., 2013). Так, Аннамарі О'Кіф прямо підкреслює: "G20 в цілому повинна покласти боротьбу з бідністю і нерівністю в основу своєї роботи" (O'Keefe et al., 2013). Схожої думки дотримуються Стів Прайс-Томас і Сабіна Куратоло (Price-Thomas, Curatolo, 2013). А Баррі Керін з Центру інновацій у сфері міжнародного управління (м. Ватерлоо, Онтаріо, Канада) взагалі ставить під сумнів доцільність включення питання розвитку до порядку денного Сеульського саміту G20 і критикує за це Республіку Корея як країну-господарку саміту (Carin, 2013). Однак, незважаючи на критику порядку денного розвитку G20, О'Кіф визнає деякі помітні досягнення в цій сфері, особливо реформи та збільшення ресурсів для міжнародних фінансових інституцій та роботу створеної в рамках G20 Панелі високого рівня з інфраструктурних інвестицій (O'Keefe et al., 2013). Натомість Робін Девіс фактично виступає проти розгляду, узгодження та імплементації цілей розвитку в рамках G20, оскільки "структура G20 така, що її робота є епізодичною, неформальною, очолюваною окремими членами та передбачає високий рівень делегування повноважень міжнародним організаціям" (Davies, 2013). У цьому випадку, посилаючись на організаційну рихлість та інструментальний дефіцит формату G20, фактично ігнорується найважливіша глобальна роль "Великої двадцятки" як нового та унікального майданчика для концептуалізації та стратегування напрямів реструктуризації міжнародного економічного та монетарного порядку, зокрема для забезпечення інфраструктурної складової намічених цілей сталого розвитку для країн, що розвиваються (включаючи найважчим чином постраждалу від війни Україну), забезпечення їх більш справедливої та ефективної участі у міжнародному поділі праці.

Натомість Мадлен Янг підкреслює, що "недостатньо надавати допомогу розвитку, не націлюючись на структурну політику та незадовільні умови торгівлі в країнах, що розвиваються" (Young, 2010). І саме через організаційну структуру, комунікаційні та інструментальні можливості G20 "ЄС повинен ретельно вивчити успішні стратегії розвитку економік, що розвиваються, щоб перевизначити свою власну роль у міжнародному співробітництві з питань розвитку" (Young, 2010).

У цьому контексті варто відзначити рекомендацію Вонхюк Ліма (Корейський інститут розвитку), аби G20 посилила та пріоритезувала обмін знаннями у сфері розвитку. Особливу увагу слід приділити напряму сталого

зростання, "щоб забезпечити високоякісні тематичні дослідження, ефективне посередництво та імплементацію (наприклад, щодо досвіду [Південної] Кореї у просуванні експорту, Бразилії – з посушливого землеробства, Японії – з впровадження кайдзен (системи покращення якості) в Африці, Китаю – з функціонування спеціальних економічних зон)" (*Lim*, 2011. Р. 63).

Чун'янський інститут фінансових досліджень Китайського народного університету (Пекін) опублікував матеріали зустрічі аналітичних центрів країн-учасниць G20, яка відбулася під час головування Китаю в 2016 році. Публікація містить короткі презентації щодо різних аспектів ролі, діяльності та майбутнього G20, з особливим акцентом на перспективах Китаю та, загалом, економік, що розвиваються (*Chongyang Institute for Financial Studies*, 2016). В іншій публікації того ж року Грегорі Чин та Гюго Добсон відзначали, що позиція Китаю стосовно міжнародної допомоги розвитку наголошує на взаємозв'язку сталого розвитку та зростання, що особливо добре ілюструється інвестиціями в інфраструктуру, які є пріоритетом розвитку практично для всіх країн (*Chin, Dobson*, 2016).

Проте Грегорі Чин та Чжу Джеджін критикують ефективність G20 щодо сприяння розвитку інфраструктури через "відсутність серйозної прихильності з боку ключових держав-членів клубу G20, зокрема країн Групи семи (G7), використовувати формат G20 як форум для обговорення інвестицій в інфраструктуру..." й виснують: "Спільним заявам G20 щодо інфраструктури не вистачало сміливості, колективного бачення та групових зусиль" (*Chin, Zhu*, 2022. Р. 160). Отже, можна погодитися зі Сьюзен Гарріс Ріммер, що для реалізації свого потенціалу глобального управління G20 "повинна зробити більше, аби краще зрозуміти себе і відносини між розвитком, зростанням та нерівністю" (*Rimmer*, 2015. Р. 58).

Ґрунтовний аналіз витоків формування, процесу узгодження та ухвалення Сеульського консенсусу, його цілей, механізмів та проблем імплементації за період 2010–2023 років міститься в недавній монографії Г'юго Добсона, нині професора Шеффільдського університету (Велика Британія). Добсон вказує на "центральну роль південнокорейського головування у включенні питання розвитку до порядку денного Великої двадцятки" (*Dobson*, 2024. Р. 81). Фактично уряд Південної Кореї пообіцяв прагнути для G20 інклюзивного лідерства, яке буде мости між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються, охоплюючи й країни, що розвиваються, за межами G20 (*Dobson*, 2024. Р. 63). На думку Добсона, за чверть століття свого існування "характер G20 змінився: від кризової групи вона перетворилася в глобальний наглядовий комітет, а потім – у мережевий центр глобального управління" (*Dobson*, 2024. Р. 3).

Питання концептуального та політико-економічного формування, подальшого розвитку та імплементації Європейського консенсусу з питань розвитку глибоко досліджуються у роботах Євгенії Барончеллі, Пітера Дебера, Сари Дельпут, Яна Орбі та ін. (*Baroncelli*, 2019; *Debaere et al.*, 2014; *Debaere*, 2015; *Debaere et al.*, 2022). Зокрема, підкреслюється традиційно провідна роль ЄС у міжнародних дебатах й дискурсі щодо розвитку, особ-

ливо на глобальному рівні (*Baroncelli, 2019; Debaere et al., 2014; Verschaeve, Orbie, 2018*).

Пітер Дебер відзначає "зростаюче визнання серед науковців значного впливу зовнішнього контексту на те, як ЄС поводить себе в міжнародних справах" (*Debaere, 2015*). Однак для визначення дипломатичної ролі ЄС у G20 слід також враховувати такі фактори, як національні інтереси держав-членів ЄС, які входять і не входять до G20, розподіл компетенцій та сприйняття значущості G20 різними європейськими акторами. Як слушно наголошує Дебер, у G20 учасники від ЄС та його провідних держав-членів прагнуть порушити класичну лінію розмежування між G77 і G7. Адже, позиціонуючи себе єдиним блоком, ЄС може відштовхнути країни БРІКС й підірвати зусилля щодо залучення їх до відповідального донорського дискурсу (*Debaere, 2015*).

Як стверджують у своїй недавній розвідці Пітер Дебер, Сара Делпут і Ян Орбі, за останні 15 років розбіжності в консенсусі щодо розвитку між ЄС і новими донорами зменшилися; це контрастує з часто згадуваною дихотомією між членами ОЕСР та новими донорами. Простеживши еволюцію консенсусу ЄС щодо політики розвитку, вони висували, що нині він поділяє з Сеульським консенсусом розвитку G20 сильніший акцент на економічному зростанні, надаючи дещо менше значення, ніж раніше, кількісним цільовим параметрам допомоги. Втім, значні розбіжності зберігаються. Під тиском з боку економік, що розвиваються, G20 набагато більше, ніж ЄС, надає пріоритет інфраструктурі. До того ж ЄС рішуче наполягав на політичних умовах щодо співпраці з метою сприяння захисту прав людини, демократії та ефективного управління. Це суперечить принципу невтручання, якому віддають перевагу нові донори G20; однак в оновленому Європейському консенсусі щодо розвитку 2017 року демократія та права людини втратили значення як пріоритети, усунувши розрив між ЄС та новими донорами (*Debaere et al., 2022. P. 101*).

Усвідомлення необхідності більшої гнучкості та адаптованості інституційних і правових інструментів до мінливих геополітичних і гео економічних реалій задля збереження існуючого нормативного порядку стає все більш і більш типовим для європейської (і, ширше, західної) науково-експертної спільноти. Наприклад, науковці з Інституту Європейського університету вважають: "щоб протистояти несприятливим наслідкам російського вторгнення в Україну" в рамках правової бази Європейського Союзу, врешті-решт, "такі регулятивні норми, як фіскальні правила та правила державної допомоги, потрібно буде перевизначити з урахуванням нових викликів та нових обставин" (*Velasco et al., 2022. P. 9*).

Повоєнне відновлення України пов'язане не лише з відновленням зруйнованої інфраструктури, реконструкцією матеріальних активів та їх ефективним включенням в економічне відтворення, а й з якісними змінами в моделі економічного життя, оновленням інституцій і економічних структур (*Шевченко, Кукурудз, 2024*). Серед ключових напрямів відновлення української економіки дослідники справедливо виділяють поживлення

внутрішнього ринку. Хоча очікувані наслідки у вимірі реального ВВП можуть зіграти допоміжну роль у відновленні української економіки, важливо зосередитися насамперед на можливостях відновлення довіри до української економіки як значного внеску в зусилля повоєнної відбудови (Pylypyshyn et al., 2022).

У цьому контексті автор поділяє концептуальне бачення академіка НАН України А. Гриценка (2024), що процес повоєнного економічного відновлення України має ґрунтуватися на стратегії національно вкоріненого розвитку, завдання якої повинні цілком узгоджуватися з програмою європейської інтеграції України та містити дієві антикорупційні запобіжники. Така стратегія передбачає утвердження суверенітету щодо створення власного господарського комплексу. Принципового значення в цьому контексті набувають упровадження стратегічного планування як умови цілеспрямованості та координованості різноманітних та різноджерельних зусиль, спрямованих на реконструкцію національної економіки, реалізація національних цільових проєктів та створення міждержавної неприбуткової фінансової інституції розвитку, уповноваженої ухвалювати рішення щодо стратегічних напрямів допомоги та інвестування, в якій Україна повинна мати голос із правом вето. Створення такої інституції розвитку могло б стати масштабним проєктом "Київського консенсусу"<sup>16</sup> – узгодження й практичної реалізації інтегрованих, взаємодоповнюваних цілей Сеульського та нового Європейського консенсусів з питань розвитку.

**Сеульський консенсус як компроміс між баченням розвитку Китаєм та іншими новими індустріальними державами**

"Пекінський консенсус" з економіки, запропонований Пекіном на початку 2000-х років, наголошує на важливості державного регулювання, інновацій, поступових реформ і соціального добробуту, водночас пропонує "модель зв'язку та збереження унікальних характеристик та ідентичності народів і країн в політиці, економіці та соціальних системах" (Bortnik, 2024. Р. 7–8). Китай, очевидно, віддає перевагу своїм власним ініціативам та проєктам у галузі розвитку (насамперед "Пояс і шлях"), а також тим міжнародно-інституційним форматам, що перебувають під його лідерством та контролем (ШОС, АБІІ, Новий банк розвитку БРІКС та ін.). Головування Китаю в G20 в 2016 році визначило пріоритетність розвитку інфраструктури відповідно до власної моделі розвитку, особливостями якої порівняно з іншими експортноорієнтованими східноазійськими економіками є активне використання державних функцій та державної форми власності для стимулювання зростання, ринкової конкуренції та інвестицій поза межами державного сектору (Naughton, 2010), а також широке вико-

<sup>16</sup> Ця ідея була висловлена доктором економічних наук, професором Олександром Шаровим на міжнародній науково-практичній конференції "Міжнародні фінансові аспекти відновлення економіки України", що відбулася 6 червня 2024 р. в Інституті економіки та прогнозування НАН України (див.: *Науковці обговорили міжнародні фінансові аспекти відновлення української економіки*. Повідомлення НАН України. 19.06.2024. URL:

<https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=11464>).

ристання прямих іноземних інвестицій у спеціальних економічних зонах (Lin, 2012. Р. 47). G20 ухвалила План дій щодо Порядку денного ООН у сфері сталого розвитку до 2030 року, спрямований на сприяння досягненню всіх 17 ЦСР. Однак через обмеження G20 не замінить центральну роль ООН, якщо не відбудуться значні реформи, в очах Китаю (Gao, Wouters, 2022. Рр. 78–81).

Протягом 2021–2023 рр. Китай, поза рамками G20, офіційно висунув три нові глобальні ініціативи, а саме: Глобальну ініціативу з розвитку (GDI), Глобальну ініціативу з безпеки (GSI) та Глобальну цивілізаційну ініціативу (GCI). Вони спрямовані на подальший розвиток геостратегічної інфраструктурної ініціативи Пекіна "Пояс і Шлях". Зокрема, ключова ідея Глобальної ініціативи розвитку (ГІР), яку Сі вперше оприлюднив у своїй промові на засіданні Генеральної Асамблеї ООН у 2021 році, – це дотримання "людиноцентричного" підходу, головною метою якого є подолання викликів, пов'язаних з пандемією, і прискорення виконання Порядку денного ООН у сфері сталого розвитку до 2030 року<sup>17</sup>. У рамках реалізації ГІР у листопаді 2021 року Китай і Комісія Африканського Союзу (вищий орган АС з резиденцією в Аддис-Абебі)<sup>18</sup> підписали План співпраці щодо спільного просування Економічного поясу Шовкового шляху та Морського Шовкового шляху XXI століття між урядом КНР і Африканським Союзом – першу угоду такого роду, підписану між Китаєм і регіональною організацією<sup>19</sup>.

У той час як Китай зі своїми стратегічними інфраструктурними ініціативами, такими як Азійський банк інфраструктурних інвестицій (АБІІ), Новий банк розвитку БРІКС та Ініціатива "Один пояс, один шлях", прагне досягти рівних умов з інституціями, де домінує Захід, головування Японії в G20 у 2019 році наголошувало на "якісних інвестиціях в інфраструктуру", що фактично було способом критики вищезазначених ініціатив Китаю. Ініційовані Японією "Принципи G20 щодо якісних інвестицій в інфраструктуру" було ухвалено<sup>20</sup>, але вони є добровільними і не обов'язковими для виконання. Японія розглядає інвестиції в інфраструктуру як стратегію забезпечення безпеки в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні та підтримує альтернативні ініціативи, такі як Партнерство G7 з глобальної інфраструктури та інвестицій, узгоджене під час головування Великої Британії у 2021 році.

Таким чином, порядок денний Сеульського консенсусу з розвитку, незважаючи на такі його недоліки, як "безхребетність, рихлість і беззубість", "розмитість, непослідовність, непов'язаність з основними інтереса-

<sup>17</sup> Center for International Knowledge on Development (June 2023). *Progress Report on the Global Development Initiative 2023*. P. 6. URL:

<http://ws.china-embassy.gov.cn/eng/xwdt/202306/P020230627414336020074.pdf>

<sup>18</sup> У 2023 р. Африканський Союз став членом G20.

<sup>19</sup> Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. (2021, November 26).

*China and Africa in the New Era: A Partnership of Equals*. URL:

[https://www.fmprc.gov.cn/mfa\\_eng/wjdt\\_665385/2649\\_665393/](https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/2649_665393/)

202111/t20211126\_10453904.html

<sup>20</sup> *Asian Development Bank* (n.d.). The G20 Principles for Quality Infrastructure Investment. URL:

<https://www.adb.org/sites/default/files/linked-documents/reg-54036-001-tar-ld-02.pdf>

ми лідерів та міністрів фінансів "Великої двадцятки" (Davies, 2013), разом з тим може розглядатися як знаковий, віховий і на сьогодні унікальний стратегічний консенсус та компроміс з питань допомоги розвитку не лише між Заходом в особі його провідних світових держав і ЄС, з одного боку, та найбільшими новими індустріальними державами сучасного світу – з іншого, а й як свого роду компроміс між Пекінським та Мумбайським консенсусами – альтернативними стратегіями соціально-економічної модернізації та сталого економічного зростання, заснованими, відповідно, на активній ролі держави в економіці та пріоритетному розвитку експортноорієнтованих галузей (Пекінський консенсус) та пріоритетному стимулюванні внутрішнього платоспроможного попиту, пропозиції та приватнопідприємницької ініціативи (Мумбайський консенсус). Китай та Індія активно конкурують за лідерство серед країн Глобального Півдня, обоє апелюючи до "людноцентричного" підходу у своїх доктринах розвитку та політиці допомоги розвитку (Dhingra, 2023), проте "залишається неясним, чи розглядає Глобальний Південь якусь країну як свого лідера" (Miller, 2024).

**Новий Європейський консенсус у сфері розвитку та залучення ЄС до дискурсу в рамках G20 з питань розвитку**

G20 – це новий шлях для ЄС та його держав-членів підтримувати багатосторонні дипломатичні відносини високого рівня з державами, що розвиваються. Після брекзиту і прийому в 2023 році Африканського Союзу до G20 Євросоюз і його держави-члени наразі становлять менш як 1/5 членів G20. Проте як багатосторонній донор, що представляє 27 держав-членів, які надають понад 50% світової допомоги розвитку (Debaere et al., 2022. P. 101) та діють як основні двосторонні донори, ЄС є ключовим учасником міжнародного розвитку та відіграє провідну роль у міжнародних дебатах щодо розвитку.

Прикметно, що у G20 спостерігається відносно слабший рівень координації з питань розвитку між представниками ЄС і великих держав-членів ЄС (Німеччина, Франція, Італія), попри те, що Європейська комісія традиційно виступає за більшу координацію ЄС у сфері розвитку (Baroncelli, 2019), адже учасники-члени ЄС, як вказувалося вище, прагнуть порушити у форматі G20 класичну лінію розмежування між G77 і G7. Однак Сеульський консенсус не згадує або рідко згадує про скорочення бідності, гендерні питання чи екологічний вимір розвитку. Втім, позитивний досвід G20 може мати ефект "переливу" (*spillover*) для інших міжнародних організацій шляхом посилення співпраці між традиційними та новими донорами допомоги. У цьому сенсі G20 функціонує як мережа, яка сприяє особистим стосункам між офіційними особами та експертами з країн G20 і міжнародних організацій.

Важливо зауважити, що дискурс ЄС щодо розвитку значно змінився протягом майже двох останніх десятиріч з часу прийняття першої версії Європейського консенсусу з розвитку в 2005 р.<sup>21</sup>. Такі чинники, як поглиблення нерівності й розриву між багатими та бідними країнами, значна ди-

<sup>21</sup> The European Consensus on Development (last updated: 28.11.2007). *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/the-european-consensus-on-development.html>

версифікація країн, що розвиваються, за рівнем соціально-економічного розвитку, зростання нестабільності, кризових явищ у світовій економіці та глобальних загроз суспільним благам змусили Європейський Союз після 2005 року істотно переглянути свою стратегію допомоги розвитку й фактично розробити та ухвалити у 2017 році нову Європейську політику у сфері розвитку. Спираючись на Глобальну стратегію Європейського Союзу, ухвалену 28 червня 2016 року, яка визнає важливість ЦСР як наскрізного пріоритету у взаємодії ЄС та його держав-членів з рештою світу<sup>22</sup>, ЄС разом зі своїми державами-членами ухвалив новий Європейський консенсус щодо розвитку в 2017 році як частину своєї відповіді на Порядок денний ООН у сфері сталого розвитку до 2030 року та Цілі сталого розвитку ООН (2015 р.)<sup>23</sup>. Новий Європейський консенсус 2017 року підтверджує викорінення бідності як основну мету політики ЄС у сфері розвитку<sup>24</sup> й включає "економічний, соціальний та екологічний аспекти сталого розвитку"<sup>25</sup>. Із точки зору імплементації, чинний Європейський консенсус щодо розвитку передбачає:

- поєднання допомоги з іншими ресурсами;
- розбудову більш досконалих партнерств з ширшим колом зацікавлених сторін;
- підтвердження відданості ЄС узгодженій політиці розвитку.

За останні два десятиліття дискурс у рамках ЄС щодо політики розвитку змістився з кількісних на якісні параметри допомоги, зосередившись на її ефективності та результатах. Зміна геополітичного та гео економічного ландшафту змусила ЄС переглянути критерії розподілу та визначення пріоритетів, щоб мати можливість конкурувати та співпрацювати з новими донорами, такими як Китай, Південна Корея, Об'єднані Арабські Емірати, Туреччина та ін. Новий Європейський консенсус, узгоджений в 2017 році, наголошує на інструменталізації та сек'юритизації розвитку, з меншою

<sup>22</sup> *The Diplomatic Service of the European Union* (2019, December 15). A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy. Brussels. 14 November 2016. URL: [https://www.eeas.europa.eu/eeas/global-strategy-european-unions-foreign-and-security-policy\\_en](https://www.eeas.europa.eu/eeas/global-strategy-european-unions-foreign-and-security-policy_en)

<sup>23</sup> *European Commission* (2022, March 8). European Consensus on Development – 'our world, our dignity, our future' – English (signed version) dated June 26, 2017. URL: [https://international-partnerships.ec.europa.eu/policies/european-development-policy/european-consensus-development\\_en](https://international-partnerships.ec.europa.eu/policies/european-development-policy/european-consensus-development_en)

<sup>24</sup> Згідно з п. 7 ухваленого документа, новий Європейський консенсус "скеровуватиме діяльність інституцій та держав-членів ЄС в їх співробітництві з країнами, що розвиваються". Проте боротьба з бідністю залишається актуальною і для політики розвитку в рамках самого ЄС. Адже, за даними Евростату, частка населення ЄС, охопленого ризиками бідності та соціальної ексклюзії, становила у 2023 р. 21%, що дорівнює 94,6 млн осіб (див.: *Eurostat* (2024, June 12). People at risk of poverty or social exclusion in 2023. URL:

[https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240612-1#:~:text=In%202023%2C%2094.6%20million%20people.household%20with%20very%20low%20work\).](https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240612-1#:~:text=In%202023%2C%2094.6%20million%20people.household%20with%20very%20low%20work).)

<sup>25</sup> *European Commission* (2022, March 8). European Consensus on Development – 'Our World, Our Dignity, Our Future' – English (signed version) dated June 26, 2017. URL: [https://international-partnerships.ec.europa.eu/policies/european-development-policy/european-consensus-development\\_en](https://international-partnerships.ec.europa.eu/policies/european-development-policy/european-consensus-development_en)

увагою до демократії та прав людини. Цей зсув скорочує розрив між традиційними та новими донорами, вимагаючи подальших досліджень подібностей та відмінностей, конвергенцій та розбіжностей між двома групами (Debaere et al., 2022).

Останнім часом спостерігається посилення концептуально-ідеологічних, геоекономічних та інституційних протиріч між державами-членами Європейського Союзу. Раніше в ЄС спостерігалось два угруповання — "Стара" (Західна Європа) та "Нова" (посткомуністична Східна Європа). Сьогодні фактично формується третє угруповання на чолі з Угорщиною (Словаччина і, з певними застереженнями, Австрія), яке прагне, зберігаючи активну інтеграційну співпрацю зі "Старою Європою", більшої ціннісної, стратегічної та економічної автономії всередині ЄС, й намагається балансувати між геостратегічною позицією G7 та новими полюсами сили (G20, БРИКС, ШОС та ін.), що виникли внаслідок піднесення нових індустріальних країн, насамперед Китаю. Це, безперечно, впливатиме як на концептуальну динаміку підходів різних держав-членів ЄС, так і офіційну позицію керівних органів ЄС (Європейської Ради, Європейської Комісії, Європейського Парламенту) щодо нового Європейського та Сеульського консенсусів у сфері розвитку.

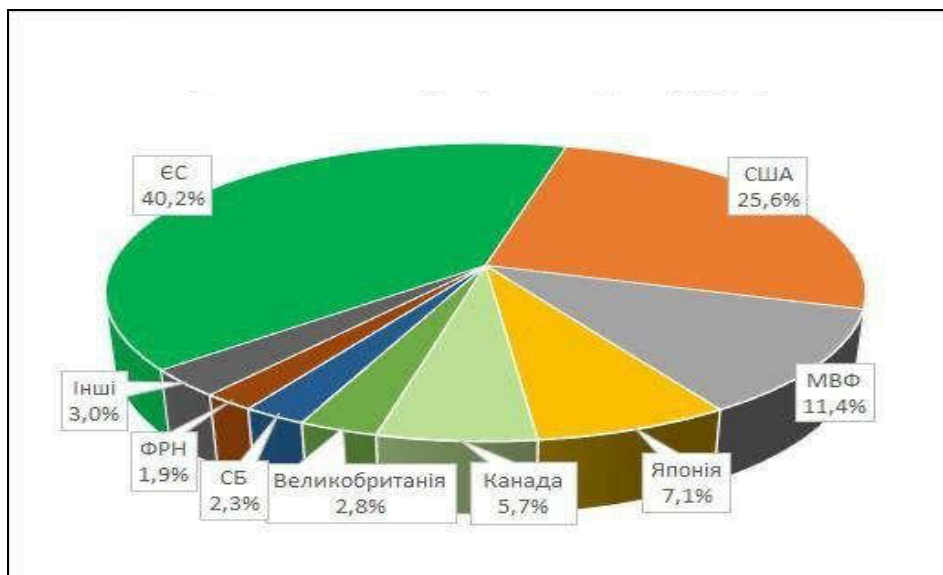
### **Повоєнна відбудова України як проблема глобальної колективної дії**

Геополітична невизначеність у світі, пов'язана з невирішеністю масштабних військових конфліктів в Україні та на Близькому Сході, загострення стратегічних протиріч між США і Китаєм, Заходом і Росією, Заходом і Глобальним Півднем, відповідно дедалі більша поляризація і фрагментація світового політичного та економічного простору – все це породжує сумніви стосовно збереження консолідованої позиції країн-учасниць нинішньої коаліції на підтримку України щодо стратегії та механізмів економічної, фінансової та технічної допомоги Україні на етапі повоєнного відновлення її економіки. Це зі свого боку обумовлює доцільність для України використання Сеульського консенсусу для "капіталізації присутності в G20 таких взірців розвитку, як [Південна] Корея та провідні економіки, що розвиваються" (Davies, 2013) шляхом запозичення їх досвіду повоєнної реконструкції та соціально-економічної модернізації, а також потенційного залучення їх фінансових та матеріальних ресурсів міжнародної допомоги, передусім у секторі інфраструктури.

Враховуючи масштаби збитків, завданих війною, перед українською владою зараз стоїть критичне завдання розробити ефективну післявоєнну стратегію економічного відновлення, зосереджуючись на відновленні інфраструктури, передусім енергетичних та транспортних мереж, соціальних послуг, розвитку людського капіталу та освіти, покращенні охорони здоров'я. Це передбачає розробку, в тісній координації з ключовими зовнішніми донорами, глобальної стратегії та програми міжнародної допомоги в повоєнній відбудові України (Novikova et al., 2023. P. 305). Як слушно стверджує Деніел Бер, колишній заступник помічника держсекретаря США:

"З огляду на те, що витрати на реконструкцію за прогнозами перевищать 1 трильйон доларів, було б нерозумно очікувати, що гранти складуть левову частку фінансування. Тому Україні потрібно буде скористатися надзвичайною допомогою від міжнародних фінансових установ і залучити приватний капітал, що вимагатиме креативного мислення з міжнародними партнерами щодо того, як зменшити ризики для інвесторів". Це вимагатиме не лише "залучення до процесу реконструкції регіональної влади, громадянського суспільства та промислових кіл", а й "морального та людського оновлення" з боку партнерів України (Baer, 2022).

З початку повномасштабного російського вторгнення в Україну (24 лютого 2022 р.) станом на 16 липня 2024 р. частка ЄС у зовнішньому бюджетному фінансуванні України становила 40,2%, США – 25,6%, МВФ та Світового банку – 13,7, Японії – 7,1, Канади – 5,7, Великої Британії – 2,8%, Німеччини – 1,9, інших зовнішніх донорів – 3% (див. рисунок).



**Рисунок. Зовнішнє бюджетне фінансування з початку війни, 24.02.2022 – 16.07.2024 (всього 89,6 млрд дол. США)**

Джерело: Міністерство фінансів України (2024, липень 22). Телеграм-канал Данила Гетманцева, Голови Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики. URL: <https://t.me/s/getmantsevdanil/>

Однак структура донорів зовнішньої допомоги післявоєнному розвитку України може значно відрізнятись від наведеної вище, враховуючи присутність у G20 та серед підписантів Сеульського консенсусу таких світових економічних гігантів, як Китай і Південна Корея, а також появу, крім інституцій Вашингтонського консенсусу, нових глобальних за масштабом багатосторонніх фінансових інституцій розвитку, що близькі за стратегічними підходами до Сеульського консенсусу й відображають нову архітектуру глобального економічного та фінансового лідерства (передусім Азій-

ського банку інфраструктурних інвестицій, створеного в 2014 році за ініціативою та за провідної ролі Китаю зі штаб-квартирою в Пекіні).

На сьогодні не існує єдиного національного плану відбудови України, розробленого українською владою, який би мав юридичну силу та використовувався як стратегічний документ іншими учасниками процесу відбудови. Національна рада з питань відновлення, яка мала стати головною координаційною платформою для учасників процесу відновлення, поки не виконала цієї функції. Регіональні плани відновлення наразі існують переважно у формі планів відновлення громад (*Шевченко, Кукурудз, 2024*).

У рамках взаємодоповнюваності Європейського та Сеульського консенсусів з розвитку потребує ретельної уваги питання розробки спільних інфраструктурних проєктів щодо розвитку транспортного коридору "Європа – Кавказ – Азія", що передбачали б цільову донорську допомогу Україні, із залученням активів ключових світових та, відповідно, регіональних (європейських та азійських) багатосторонніх банків розвитку: МБРР, ЄБРР, ЄІБ, АБР та АБІІ. Це сприяло б відновленню та розвиткові транзитного потенціалу України як транспортного хабу у трансконтинентальних комунікаціях між західною та східною частинами Євразії через Південний Кавказ, Каспійське море та Центральну Азію.

Також доцільно було б налагодити пряму комунікацію України з розміщеним у Пекіні Центром багатосторонньої співпраці з фінансування розвитку, створеним на основі підписаного в березні 2019 році Меморандуму про взаєморозуміння між міністерством фінансів КНР, Міжнародним фондом сільськогосподарського розвитку (IFAD), Світовим банком, ЄІБ, АБІІ, ЄБРР та трьома іншими регіональними банками розвитку. Адже місія зазначеного Центру – сприяння "співпраці та координації" між міжнародними багатосторонніми інституціями розвитку<sup>26</sup>, що є системним імперативом ефективного залучення міжнародної фінансової допомоги для відновлення економіки України.

Для України вбачається корисним запозичити південнокорейський досвід підтримки і модернізованого розвитку орієнтованої на експорт економіки, оскільки його можна застосовувати для успішного національно вкоріненого економічного розвитку. В умовах втрати Україною, внаслідок масованих російських повітряних ударів, більшої частини генеруючих потужностей традиційної енергетики вельми важливим і актуальним убачається досвід Республіки Корея у сфері розвитку "зеленої" енергетики, тим більше, що це – перша країна, яка оголосила реалізацію національної стратегії "зеленого" зростання. Варто відзначити, що саме в рамках Сеульського консенсусу ЄС рішуче підтримав пропозицію Мексики, яка головувала у G20 у 2012 році, включити зелене зростання як наскрізну тему порядку денного "Великої двадцятки" (*Debaere, 2015*).

<sup>26</sup> *Asian Infrastructure Investment Bank – AIIB (2019). Establishment of a Multilateral Cooperation Center for Development Finance, March 29, 2019. URL: [https://www.aiib.org/en/about-aiib/who-we-are/partnership/\\_download/collaboration-on-matters.pdf/](https://www.aiib.org/en/about-aiib/who-we-are/partnership/_download/collaboration-on-matters.pdf/)*

### Висновки

Отже, найважливіша глобальна роль формату G20 полягає в тому, що він надає новий та унікальний майданчик для концептуалізації та стратегування напрямів реструктуризації міжнародного економічного та монетарного порядку, зокрема для забезпечення інфраструктурної складової намічених цілей сталого розвитку для країн, що розвиваються (включаючи найважчим чином постраждалу від війни Україну), їхньої більш справедливої та ефективної участі у міжнародному поділі праці. Погляд G20 на розвиток, сформульований в Сеульському консенсусі, відрізняється від відповідного підходу G7 тим, що перший зосереджується на зростанні передусім через інвестиції в інфраструктуру й вирішення довгострокових структурних проблем розвитку, а другий – на підвищенні добробуту та боротьбі з бідністю. У багатьох відношеннях порядок денний розвитку G20 і Цілі ООН у сфері сталого розвитку до 2030 року збігаються, відтак можна очікувати синергії в процесі їх реалізації.

Сеульський консенсус, незважаючи на участь західних донорів, включаючи ЄС, в його формулюванні, значною мірою відображає принципи та посилює новопосталих донорів, що представляють провідні нові індустріальні держави. По суті, Сеульський консенсус представляє на сьогодні унікальний стратегічний компроміс з питань міжнародної допомоги розвитку не лише між Заходом в особі його провідних світових держав і Євросоюзу, з одного боку, та найбільшими новими індустріальними державами сучасного світу – з іншого, а й між Пекінським консенсусом та Мумбайським консенсусом – альтернативними стратегіями соціально-економічної модернізації та сталого економічного зростання, що висунуті відповідно Китаєм та Індією в їх активній конкуренції за лідерство серед країн Глобального Півдня.

Зміна геополітичного та гео економічного ландшафту змусила ЄС переглянути критерії розподілу та визначення пріоритетів, щоб мати можливість конкурувати та співпрацювати з новими донорами, такими як Китай, Південна Корея, Об'єднані Арабські Емірати, Туреччина та ін. Новий Європейський консенсус, узгоджений в 2017 році, наголошує на інструменталізації та сек'юритизації розвитку з меншою увагою до демократії та прав людини. Цей зсув об'єктивно скорочує розрив між традиційними та новими донорами міжнародної допомоги розвитку.

Процес повоєнного економічного відновлення України має ґрунтуватися на **національній стратегії розвитку**, що передбачає суверенізацію стратегічного економічного мислення та планування, скоординовану розробку й реалізацію національних цільових проєктів, відповідну культурно-ціннісну мотивацію праці та підприємництва. У цьому контексті створення міждержавної неприбуткової фінансової інституції розвитку, уповноваженої ухвалювати рішення щодо стратегічних напрямів допомоги та інвестування для повоєнної реконструкції України, в якій Україна повинна мати голос із правом вето, могло б стати масштабним проєктом узгодження й практичної реалізації інтегрованих, взаємодоповнюваних цілей Сеульсько-

го та нового Європейського консенсусів. Тому перспективною з точки зору подальших досліджень у цьому напрямі вбачається теоретична та емпірична верифікація гіпотези про можливість вироблення на основі унікального геополітичного та гео економічного позиціонування України в сучасному світі "Київського консенсусу з питань розвитку".

Отже, перспективним напрямом подальших досліджень у зазначеному напрямі вбачається аналіз конвергентного потенціалу Сеульського та Європейського консенсусів з розвитку як спільної політичної платформи міжнародної донорської спільноти для повоєнної відбудови України. Практичним результатом зазначених досліджень може стати розроблення рекомендацій для відповідних органів влади України, а також традиційних та новопосталих (із нових індустріальних держав) суверенних донорів щодо концептуалізації, стратегування, інституціоналізації та програмування міжнародної допомоги для повоєнної реконструкції економіки та соціальної сфери України.

### **Література**

1. Гриценко А. А. (2024). Концепція національно вкоріненого розвитку як методологічна основа вирішення міжнародних фінансових проблем реконструктивного відновлення України. В: *Міжнародні фінансові аспекти відновлення економіки України: збірник наукових праць за результатами міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 6 червня 2024 р.)*. Київ: ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України". С. 14–17. URL: [http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2024/10/2024\\_mizhnarodni\\_finansovi\\_asyekty\\_vidnovlennja\\_economik\\_y\\_Ukrainy.pdf](http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2024/10/2024_mizhnarodni_finansovi_asyekty_vidnovlennja_economik_y_Ukrainy.pdf)
2. Піляєв І. С. (2023). Ціннісна мотивація праці: східноазійський досвід. *Економічна теорія*. № 4. С. 72–104. <https://doi.org/10.15407/etet2023.04.072>
3. Шевченко С. О., Кукурудз О. М. (2024). Стратегії фінансування повоєнної відбудови: виклики та перспективи для України. *Академічні візії*. Випуск 28. С. 1–11. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/914/843>
4. Alden Ch., le Pere G. (2023). Southern multilateralism from IBSA to NDB: Synergies, continuities and regional options. *Global Policy*. Vol. 15. Issue 2. Pp. 389–397.
5. Baer D. (2022, August 5). How Ukrainian Democracy Will Be Tested After the War. *Foreign Affairs*. URL: <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/when-politics-returns-kyiv>
6. Baroncelli E. (2019) *The European Union, the World Bank and the Policymaking of Aid: Cooperation among Developers*. Abingdon, Oxfordshire; New York: Routledge. 296 p.
7. Bortnik R. (2024) Political Evolution of the Washington and Beijing Consensus: Models of Globalization. *Ukrainian Policymaker*. Vol. 14. Pp. 4–15.
8. Borzenko O. & Piliaiev I. (2022). The Impact of Values on National Reconstruction: Is the Case of South Korea Appropriate for Ukraine? *Bulletin of the Karaganda University. Economy series*. Issue 4(108). Pp. 1–8.
9. Carin B. (2013, July 17). Development in the G20: white elephant or cornerstone? *CIGI online*. URL: <https://www.cigionline.org/publications/development-g20-white-elephant-or-cornerstone/>
10. Chin G. (2010). How to help rather than hinder: The G20 in global development. In T. Fues and P. Wolff (eds.). *G20 and Global Development: How Can the New Summit Architecture Promote Pro-Poor Growth and Sustainability?* Bonn: German Development Institute. Pp. 81–84.
11. Chin G., Quadir F. (2013). Introduction: Rising states, rising donors and the global aid regime. *Cambridge Review of International Affairs*. Vol. 25. Issue 4. Pp. 493–506.

12. Chin G.T., Dobson H. (2016). China's presidency of the G20 Hangzhou: on global leadership and strategy. *Global Summitry*. Vol. 1. Issue 2. Pp. 151–170.
13. Chin G.T., Zhu J. (2022). Infrastructure at the G20. In D. Lesage and J. Wouters (eds), *The G20, Development and the UN Agenda 2030*. London: Routledge. Pp. 156–175.
14. Chongyang Institute for Financial Studies, Renmin University of China (ed.). (2016). *Who Will Govern the New World: The Present and Future of the G20*. Stuttgart: ibidem-Verlag. 240 p.
15. Chowdhury A. (2021). The United Nations and Seven Decades of Development. *Development*. Issue 64. Pp. 129–148. <https://doi.org/10.1057/s41301-021-00302-3>
16. Davies R. (2013, July 31). What plot? – Rationalising the G20's development agenda. In O'Keeffe A., Callaghan M., Davies R., Price-Thomas S., Curatolo S., Newton-Howes J., Lettie M. *Development and the G20. Reports*. Sydney. URL: <https://www.lowyinstitute.org/publications/development-g20#heading-2759>
17. Debaere P., Lesage D., Orbie J. (2014) 'Effective "minilateralism": The European Union's pragmatic embracement of the G20'. In Drieskens E., Van Schaik L. (eds.). *The EU and Effective Multilateralism: External and Internal Reform in the First Decade*. London: Routledge. Pp. 170–186.
18. Debaere P. (2015). The EU's Role and Performance within the G20 in the Area of Finance and Development. In Koops J.A., Macaj G. (eds). *The European Union as a Diplomatic Actor*. London: Palgrave Macmillan. Pp. 120–137. [https://doi.org/10.1057/9781137356857\\_8](https://doi.org/10.1057/9781137356857_8)
19. Debaere P., Delputte S., Orbie J. (2022). How close is the European consensus to the Seoul consensus? Evolving EU development policy discourse. In Lesage D., Wouters J. (eds.). *The G20, development and the UN agenda 2030*. Pp. 100–116. <https://doi.org/10.4324/9781315608822-7>
20. Dhingra S. (2023, September 8). The G20 spectacle and the domestic imperatives of Modi's global ambitions. *The Interpreter. Published Daily by the Lowy Institute*. URL: <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/g20-spectacle-domestic-imperatives-modi-s-global-ambitions>
21. Dobson H. (2024). *Unpacking the G20: insights from the Summit. Political Science and Public Policy*. Edward Elgar Publishing. 234 p.
22. Gao W., Wouters J. (2022). The G20's contribution to sustainable development: a perspective from China. In Lesage D., Wouters J. (eds.). *The G20, Development and the UN Agenda 2030*. London: Routledge. Pp. 68–82.
23. Kalinowski T. (2010). Can Korea be a bridge between developing and developed countries in the G20 and beyond? In Fues T., Wolff, P. (eds.). *G20 and Global Development: How Can the New Summit Architecture Promote Pro-Poor Growth and Sustainability?* Bonn: German Development Institute. Pp. 85–88.
24. Kharas H. (2011). Bringing development into the G20: Overarching themes. In Bradford C. I., Lim W. (Eds.). *Global leadership in transition*. Washington, DC: Brookings Institution Press. Pp. 165–175.
25. Kistersky L, Marmazov Ye., Piliaiev I. (2021a). Modernization of South Korea: Origins, Achievements, and the Experience for Ukraine. *Economy of Ukraine*. Issue 9 (718). Pp. 41–60. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.09.041>
26. Kistersky L, Marmazov Ye., Piliaiev I. (2021b). *Prospects for the East-West Civilizational Convergence: Confucian Tradition Democracy in the Republic of Korea*. Prague: Coretex CZ SE. URL: <http://repozytorium.wsb-nlu.edu.pl/handle/11199/10619>
27. Kolodko G. W. (2022). *Political Economy of New Pragmatism: Implications of Irreversible Globalization*. Cham, Switzerland: Springer International Publishing. 286 p.
28. Leininger J. (2017). "On the table or at the table?" G20 and its cooperation with Africa. *Global Summitry*. Vol. 3. Issue 2. Pp. 193–205.
29. Lim W. (2011). The G20 and Development. In Lim W., Nicolas F., Cho D., Park Y.C., Bark T., Ahn D., Young S. (eds). *Major Issues and Policy Challenges for the G20 Cannes Summit*. Seoul: Korea Development Institute. Pp. 59–66.

30. Lin J. Y. (2012). *New Structural Economics: A Framework for Rethinking Development and Policy*. Washington, DC: World Bank. 371 p. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/2232>
31. MacDonald L. (2010). Development and the G20 summit. Center for Global Development. URL: <http://blogs.cgdev.org/globaldevelopment/2010/10/development-and-the-seoul-g-20-summit.php>
32. Miller M. Ch. (2024, February 1). China and India Compete for Leadership of the Global South. *The Council on Foreign Relations website*. URL: <https://www.cfr.org/blog/china-and-india-compete-leadership-global-south>
33. Naughton B. (2010). China's Distinctive System: Can it be a Model for Others? *Journal of Contemporary China*. Vol. 19. Issue 65. Pp. 437–460. <https://doi.org/10.1080/10670561003666079>
34. Novikova I. et al. (2023). Economic Prospects of Post-War Recovery: Challenges and Opportunities for Sustainable Development in Ukraine. *Financial & Credit Activity: Problems of Theory & Practice*. Issue 3(50). Pp. 298–307. <https://doi.org/10.55643/fcaptop.3.50.2023.4091>
35. O'Keeffe A., Callaghan M., Davies R., Price-Thomas S., Curatolo S., Newton-Howes J., Lettie M. (2013, July 31). *Development and the G20. Reports*. Sydney: Lowy Institute. URL: <https://www.loyyinstitute.org/publications/development-g20#heading-2759>
36. O'Keeffe A. (2013, July 31). Should the G20 be addressing global poverty and development? In O'Keeffe A., Callaghan M., Davies R., Price-Thomas S., Curatolo S., Newton-Howes J., Lettie M. *Development and the G20. Reports*. Sydney. URL: <https://www.loyyinstitute.org/publications/development-g20#heading-2759>
37. Ozawa T. (2010, October). The (Japan-Born) "Flying-Geese" Theory of Economic Development Revisited and Reformulated from a Structuralist Perspective. *Center on Japanese Economy and Business' Working Paper Series*. Issue 291. 47 p. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/161436271.pdf>
38. Price-Thomas, S., Curatolo S. (2013, July 31). What value can the G20 add on development under the Australian G20 presidency? In O'Keeffe A., Callaghan M., Davies R., Price-Thomas S., Curatolo S., Newton-Howes J., Lettie M. *Development and the G20. Reports*. Sydney. URL: <https://www.loyyinstitute.org/publications/development-g20#heading-2759>
39. Pylypyshyn P. et al. (2022). Legal regulation of the financial and economic security of Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. Issue 1(42). Pp. 510–521. <https://doi.org/10.55643/fcaptop.1.42.2022.3747>
40. Rimmer S. H. (2015). A Critique of Australia's G20 Presidency and the Brisbane Summit 2014. *Global Summitry*. Vol. 1. Issue 1. Pp. 41–63. <https://doi.org/10.1093/global/quv004>
41. Tues Th. (2013). Development Agenda of the G20: Time for a Strategic Shift? Shanghai: The Shanghai Institutes for International Studies (SIIS). URL: <https://www.siis.org.cn/Paper/1597.jhtml>
42. Velasco M. C. S., Beck Th., Schlosser P. (2022, July). The impact of the Ukraine crisis in the EU economic and financial union. *Policy Brief*. Issue 2022/43. San Domenico di Fiesole: European University Institute. 12 p. URL: <https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/74815/QM-AX-22-043-EN-N.pdf?sequence=1>
43. Verschaeve J., Orbie J. (2018). Ignoring the elephant in the room? Assessing the impact of the European Union on the Development Assistance Committee's role in international development. *Development Policy Review*. Issue 36(S1). Pp. O44–O58.
44. Villanueva Ulfgard R., Vega B. (2019). The effectiveness-legitimacy nexus in the G20's Development Working Group: a view from Mexico. *South African Journal of International Affairs*. Vol. 26. Issue 4. Pp. 621–641.
45. Young M. R. (2010, November). The G20 as a Development Opportunity for the European Union. *EDC2020 Opinion Paper*. Issue 6. URL: [http://www.edc2020.eu/fileadmin/publications/EDC2020\\_Opinion\\_No\\_6\\_November\\_2010\\_G20.pdf](http://www.edc2020.eu/fileadmin/publications/EDC2020_Opinion_No_6_November_2010_G20.pdf)
46. Zimmermann F., Smith K. (2011). More actors, more money, more ideas for international development co-operation. *Journal of International Development*. Vol. 23. Issue 5. Pp. 722–738.

47. Zondi S. (2013). The G20 development consensus: an African perspective. *Africa Review*. Vol. 5. Issue 10. Pp. 73–86.

Надходження до редакції 4 вересня 2024 року

Прорецензовано 19 вересня 2024 року

Підписано до друку 30 вересня 2024 року

### References

1. Grytsenko, A. A. (2024). The concept of nationally rooted development as a methodological basis for solving international financial problems of reconstructive restoration of Ukraine. In Borzenko, O. O. (chief ed.), Panfilova, T. O., & Glazova, A. B. (eds.) *International financial aspects of the recovery of the economy of Ukraine: a collection of scientific works based on the results of the international scientific and practical conference (Kyiv, June 6, 2024)* (pp. 14-17). Kyiv: State Institution “Institute for Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine”. Retrieved from [http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2024/10/2024\\_mizhnarodni\\_finansovi\\_aspekty\\_vidnovlennja\\_economik\\_y\\_Ukrainy.pdf](http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2024/10/2024_mizhnarodni_finansovi_aspekty_vidnovlennja_economik_y_Ukrainy.pdf) [in Ukrainian].
2. Piliaiev, I. S. (2023). Value-based work motivation: the East Asian experience. *Ekonom. teor. – Economic theory*, 4, 72-104. <https://doi.org/10.15407/etet2023.04.072> [in Ukrainian].
3. Shevchenko, S. O. & Kukurudz, O. M. (2024). Post-war reconstruction financing strategies: challenges and prospects for Ukraine. *Akademichni viziyi – Academic Visions*, 28, 1-11. Retrieved from <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/914/843> [in Ukrainian].
4. Alden, Ch., & le Pere, G. (2023). Southern multilateralism from IBSA to NDB: Synergies, continuities and regional options. *Global Policy*, 15(2), 389-397. <https://doi.org/10.1111/1758-5899.13246>
5. Baer, D. (2022, August 5). How Ukrainian Democracy Will Be Tested After the War. *Foreign Affairs*. Retrieved from <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/when-politics-returns-kyiv>
6. Baroncelli, E. (2019) *The European Union, the World Bank and the Policymaking of Aid: Cooperation among Developers*. Abingdon, Oxfordshire; New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315558493>
7. Bortnik, R. (2024) Political Evolution of the Washington and Beijing Consensus: Models of Globalization. *Ukrainian Policymaker*, 14, 4-15. <https://doi.org/10.29202/up/14/1>
8. Borzenko, O. & Piliaiev, I. (2022). The Impact of Values on National Reconstruction: Is the Case of South Korea Appropriate for Ukraine? *Bulletin of the Karaganda University. Economy series*, 4(108), 1-8. <https://doi.org/10.31489/2022ec4/26-33>
9. Carin, B. (2013, July 17). Development in the G20: white elephant or cornerstone? *CIGI online*. Retrieved from <https://www.cigionline.org/publications/development-g20-white-elephant-or-cornerstone/>
10. Chin, G. (2010). How to help rather than hinder: The G20 in global development. In Fues, T., & Wolff, P. (eds). *G20 and Global Development: How Can the New Summit Architecture Promote Pro-Poor Growth and Sustainability?* Pp. 81-84. Bonn: German Development Institute.
11. Chin, G. & Quadir, F. (2013). Introduction: Rising states, rising donors and the global aid regime. *Cambridge Review of International Affairs*, 25(4), 493-506. <https://doi.org/10.1080/09557571.2012.744642>
12. Chin, G.T. & Dobson, H. (2016). China's presidency of the G20 Hangzhou: on global leadership and strategy. *Global Summitry*, 1(2), 151-170. <https://doi.org/10.1093/global/guw002>
13. Chin, G.T. & Zhu, J. (2022). Infrastructure at the G20. In Lesage, D., & Wouters, J. (eds), *The G20, Development and the UN Agenda 2030*, 156-175. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315608822-11>
14. Chongyang Institute for Financial Studies, Renmin University of China (ed.). (2016). *Who Will Govern the New World: The Present and Future of the G20*. Stuttgart: ibidem-Verlag.

15. Chowdhury, A. (2021). The United Nations and Seven Decades of Development. *Development*, 64, 129–148. <https://doi.org/10.1057/s41301-021-00302-3>
16. Davies, R. (2013, July 31). What plot? – Rationalising the G20's development agenda. In O'Keeffe, A. et al. *Development and the G20. Reports*. Sydney. Retrieved from <https://www.lowyinstitute.org/publications/development-g20#heading-2759>
17. Debaere, P., Lesage, D., & Orbie, J. (2014) 'Effective "minilateralism": The European Union's pragmatic embracement of the G20', In Drieskens, E., & Van Schaik, L. (eds) *The EU and Effective Multilateralism: External and Internal Reform in the First Decade*, 170-186. London: Routledge.
18. Debaere, P. (2015). The EU's Role and Performance within the G20 in the Area of Finance and Development. In Koops, J.A., & Macaj, G. (eds.) *The European Union as a Diplomatic Actor* (pp. 120-137). Palgrave Macmillan, London. [https://doi.org/10.1057/9781137356857\\_8](https://doi.org/10.1057/9781137356857_8)
19. Debaere, P., Delputte, S., & Orbie, J. (2022). How close is the European consensus to the Seoul consensus? Evolving EU development policy discourse. In Lesage, D., & Wouters, J. (Eds.). *The G20, development and the UN agenda 2030* (pp. 100-116). <https://doi.org/10.4324/9781315608822-7>
20. Dhingra, S. (2023, September 8). The G20 spectacle and the domestic imperatives of Modi's global ambitions. *The Interpreter. Published Daily by the Lowy Institute*. Retrieved from <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/g20-spectacle-domestic-imperatives-modi-s-global-ambitions>
21. Dobson, H. (2024). *Unpacking the G20: insights from the Summit. Political Science and Public Policy*. Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781786433558>
22. Gao, W., & Wouters, J. (2022). The G20's contribution to sustainable development: a perspective from China. In Lesage, D., & Wouters, J. (eds). *The G20, Development and the UN Agenda 2030* (pp. 68-82). London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315608822>
23. Kalinowski, T. (2010). Can Korea be a bridge between developing and developed countries in the G20 and beyond? In Fues, T., & Wolff, P. (eds.). *G20 and Global Development: How Can the New Summit Architecture Promote Pro-Poor Growth and Sustainability?* (pp. 85-88). Bonn: German Development Institute.
24. Kharas, H. (2011). Bringing development into the G20: Overarching themes. In Bradford, C. I., & Lim, W. (eds.), *Global leadership in transition* (pp. 165-175). Brookings Institution Press.
25. Kistersky, L, Marmazov, Ye., & Piliaiev, I. (2021a). Modernization of South Korea: Origins, Achievements, and the Experience for Ukraine. *Economy of Ukraine*. 2021, 9 (718), 41-60. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.09.041>
26. Kistersky, L, Marmazov, Ye., & Piliaiev, I. (2021b). *Prospects for the East-West Civilizational Convergence: Confucian Tradition Democracy in the Republic of Korea*. Prague: Coretex CZ SE. Retrieved from <http://repozytorium.wsb-nlu.edu.pl/handle/11199/10619>
27. Kolodko, G. W. (2022). *Political Economy of New Pragmatism: Implications of Irreversible Globalization*. Cham, Switzerland: Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-12263-7>
28. Leininger, J. (2017). "On the table or at the table?" G20 and its cooperation with Africa. *Global Summitry*, 3(2), 193-205.
29. Lim, W. (2011) 'The G20 and Development'. In Lim W., Nicolas, F., Cho, D., Park, Y.C., Bark, T., Ahn, D., & Young, S. (eds), *Major Issues and Policy Challenges for the G20 Cannes Summit* (pp. 59-66). Seoul: Korea Development Institute.
30. Lin, J. Y. (2012). *New Structural Economics: A Framework for Rethinking Development and Policy*. Washington, DC: World Bank. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/2232>; <https://doi.org/10.1596/978-0-8213-8955-3>
31. MacDonald, L. (2010). *Development and the G20 summit*. Center for Global Development. Retrieved from <http://blogs.cgdev.org/globaldevelopment/2010/10/development-and-the-seoul-g-20-summit.php>

32. Miller, M. Ch. (2024, February 1). China and India Compete for Leadership of the Global South. *The Council on Foreign Relations website*. Retrieved from <https://www.cfr.org/blog/china-and-india-compete-leadership-global-south>
33. Naughton, B. (2010). China's Distinctive System: Can it be a Model for Others? *Journal of Contemporary China*, 19, 437-460. <https://doi.org/10.1080/10670561003666079>
34. Novikova, I. et al. (2023). Economic Prospects of Post-War Recovery: Challenges and Opportunities for Sustainable Development in Ukraine. *Financial & Credit Activity: Problems of Theory & Practice*, 3(50), 298-307. <https://doi.org/10.55643/fcaptop.3.50.2023.4091>
35. O'Keeffe, A. et al. (2013, July 31). *Development and the G20. Reports*. Sydney: Lowy Institute. Retrieved from <https://www.lowyinstitute.org/publications/development-g20#heading-2759>
36. O'Keeffe, A. (2013, July 31). Should the G20 be addressing global poverty and development? In O'Keeffe, A. et al. *Development and the G20. Reports*. Sydney. Retrieved from Retrieved from Retrieved from Retrieved from <https://www.lowyinstitute.org/publications/development-g20#heading-2759>
37. Ozawa, T. (2010, October). The (Japan-Born) "Flying-Geese" Theory of Economic Development Revisited and Reformulated from a Structuralist Perspective. *Center on Japanese Economy and Business' Working Paper Series*. Issue 291. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/161436271.pdf>
38. Price-Thomas, S., & Curatolo, S. (2013, July 31). What value can the G20 add on development under the Australian G20 presidency? In O'Keeffe et al. *Development and the G20. Reports*. Sydney. Retrieved from <https://www.lowyinstitute.org/publications/development-g20#heading-2759>
39. Pylypyshyn, P. et al. (2022). Legal regulation of the financial and economic security of Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 1(42), 510-521. <https://doi.org/10.55643/fcaptop.1.42.2022.3747>
40. Rimmer, S. H. (2015). A Critique of Australia's G20 Presidency and the Brisbane Summit 2014. *Global Summitry*, 1(1), 41-63. <https://doi.org/10.1093/global/quv004>
41. Tues, Th. (2013). *Development Agenda of the G20: Time for a Strategic Shift?* Shanghai: The Shanghai Institutes for International Studies (SIIS). Retrieved from <https://www.siis.org.cn/Paper/1597.jhtml>
42. Velasco, M. C. S., Beck, Th., & Schlosser, P. (2022, July). The impact of the Ukraine crisis in the EU economic and financial union. *Policy Brief*. Issue 2022/43. San Domenico di Fiesole: European University Institute. Retrieved from <https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/74815/QM-AX-22-043-EN-N.pdf?sequence=1>
43. Verschaeve, J., & Orbie, J. (2018). Ignoring the elephant in the room? Assessing the impact of the European Union on the Development Assistance Committee's role in international development. *Development Policy Review*, 36(S1), O44-O58. <https://doi.org/10.1111/dpr.12216>
44. Villanueva Ulfgard, R., & Vega, B. (2019). The effectiveness-legitimacy nexus in the G20's Development Working Group: a view from Mexico. *South African Journal of International Affairs*, 26(4), 621-641. <https://doi.org/10.1080/10220461.2019.1699158>
45. Young, M. R. (2010, November). 'The G20 as a Development Opportunity for the European Union'. *EDC2020 Opinion Paper*, 6. Retrieved from [http://www.edc2020.eu/fileadmin/publications/EDC2020\\_Opinion\\_No\\_6\\_November\\_2010\\_G20.pdf](http://www.edc2020.eu/fileadmin/publications/EDC2020_Opinion_No_6_November_2010_G20.pdf)
46. Zimmermann, F., & Smith, K. (2011). More actors, more money, more ideas for international development co-operation. *Journal of International Development*, 23(5), 722-738. <https://doi.org/10.1002/jid.1796>
47. Zondi, S. (2013). The G20 development consensus: an African perspective. *Africa Review*, 5(10), 73-86. <https://doi.org/10.1080/09744053.2013.832068>

Received on September 4, 2024

Reviewed September 19, 2024

Signed before printing September 30, 2024